

Маловідомі факти з академічного життя К.Г. Воблого

М. В. Шевченко

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
maryshevchenko7@gmail.com

Ключові слова: К.Г. Воблий, Українська академія наук, репресії, радянська влада, Спілка Визволення України (СВУ).

У статті охарактеризовано науково-організаційну роботу К.Г. Воблого (1976 – 1947) в Українській академії наук. На основі значної кількості документальних джерел висвітлено невідомі факти з його академічного життя. Досліджено викладацьку роботу вченого у Таврійському університеті під керівництвом академіка В.І. Вернадського. З'ясовано, що в Академії наук К.Г. Воблий організував Комісію для вивчення народного господарства України та Семінар для вивчення народного господарства, які були осередками історико-економічних досліджень. Проаналізовано діяльність Соціально-економічного відділу Академії наук, в умовах репресій проти українських вчених у 30-х рр. XX ст. Вивчено документи, які свідчать про ідеологічний та адміністративний тиск на вченого і з'ясовано умови прийняття ним радянської влади.

Unknown pages of academic biography of K.H. Voblyi

M. Shevchenko

Dnipro University of Technology

Key words: K.H. Voblyi, Ukrainian Academy of Sciences, repression, soviet government, Union for the Liberation of Ukraine.

The article describes the scientific and organizational work of K.H. Voblyi's (1976 – 1947) at the Ukrainian Academy of Sciences. It uses a great amount of documentary sources unknown facts from his academic life are covered. Teaching activity of K.H. Voblyi in Taurida University under the guidance of academician V.I. Vernadskyi has been studied. Both scientific activity of the scholar (in the Commission on the Study of Natural Productive Forces) and organizational one (while delivering lectures on the development of Crimean productive forces to citizens) have been characterized. Little-known facts concerning K.H. Voblyi arrest after the Soviet regime establishment in the Crimea have been analyzed.

Scientific and organizational activity of K.H. Voblyi in Ukrainian Academy of Sciences, in particular, his contribution to the development of economic and geographical science, has been characterized. The scholar organized the Committee for National Ukrainian Economy Study and Seminar for National Economy Study; those were the centers of economic and historical research. Scientific and research activities of the academician in the Committee to study productive forces of Ukraine and natural and historical zoning have been analyzed. The scholar co-operated with following prominent scientists in the field of history and economics: L.M. Yasnopolskyi, M.V. Ptukha, A.S. Syniavskyi, M.P. Vasylenko and others.

Situation with Ukrainian Academy of Sciences in late 1920s has been analyzed; position of K.H. Voblyi concerning the activity of the collective of scientists has been characterized. Documents demonstrating ideological and administrative pressure upon the scholar have been studied; the way the Soviet power behaved toward him has been specified.

У листопаді 2018 р. наукова спільнота України готується до відзначення знаменної дати – 100-річчя заснування Національної академії наук України. Кожна ювілейна дата в історії Академії обумовлює появу численних публікацій, присвячених видатним діячам вітчизняної науки, голов-

ним віхам і подіям в історії її розвитку. Серед непересічних постатей української науки першої половини XX ст. по праву можна назвати одного із перших академіків Української академії наук (УАН), вченого-економіста Костянтина Григоровича Воблого (1876 – 1947). Науковий інтерес

до постаті К.Г. Воблого зумовлений його роллю в Академії під час втручання влади у життя наукової спільноти в період політичних процесів 20 х – 30 х рр. XX ст. Зважаючи на те, що він був родом із містечка Царичанки Катеринославської губернії (нині – районний центр Дніпропетровської області), аналіз його життя і діяльності викликає ще й краєзнавчий інтерес.

Науковий життєпис К.Г. Воблого потребує уточнень і доповнень його новими достовірними відомостями, оскільки у радянські часи біографи академіка не згадували про круті повороти долі на його шляху. В енциклопедіях та наукових публікаціях тієї доби знаходимо інформацію про нього як успішного вченого. У 1968 р. була опублікована брошура «Костянтин Григорович Воблий», яка включала в себе вступну статтю «Про наукову спадщину академіка АН УРСР К.Г. Воблого», а також повну бібліографію друкованих праць. Біографічні відомості вченого розміщено поверхнево, у роботі відсутня інформація про наукову та педагогічну діяльність вченого у Таврійському університеті, де його було заарештовано. На початку брошури зазначено, що він належав до тих вчених, які вміли прислуховуватись до принципової критики і виправляти свої помилки [11].

Деякі інформативні та оціночні матеріали з зазначеної проблеми опубліковані в дослідженнях сучасних географів М.Д. Пістуна [17], В. М. Матвієнка [13; 14], економістів В.В. Небрат [15], Л.В. Вернигори [3], істориків Г.К. Швидько [25; 26] та Н.Й. Романюк [21].

Доктор історичних наук Л. В. Матвєєва зверталася до постаті К. Г. Воблого, аналізуючи академічне життя в умовах ідеологічного терору. В її наукових розвідках про академіка А.Ю. Кримського знаходимо цінні відомості щодо діяльності партійного осередку Всеукраїнської академії наук (ВУАН) [1]. У статтях сучасної дослідниці М.І. Шпиталь про академіка М.В. Птуху також опублікована цінна інформація про «наступ» на українських академіків, серед яких був і К.Г. Воблий [27]. Не можна сказати, що постать академіка є забутою, але наявна історіографія віддає належне йому як видатному вченому – економісту, фундатору української економіко-географічної школи, проте його роль у становленні й розвитку Української академії наук не оцінена належним чином.

Метою статті є дослідження маловідомих фактів з академічного життя К.Г. Воблого, а також з'ясування головних напрямів науково-організаційної роботи вченого в УАН.

Джерелами для написання статті послужили фонди Центрального архіву громадських об'єд-

нань України (ЦДАГО), рукописні фонди Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України (ІР НБУВ). Важливий джерелознавчий фундамент для дослідження складають щоденники В.І. Вернадського та С.О. Єфремова, а також спогади історика Н.Д. Полонської-Василенко, оскільки в них охоплено період трагічних подій 20 – 30-х рр. XX ст.

Народився К.Г. Воблий в сім'ї священика, його освітній шлях – Полтавська духовна семінарія, Київська духовна академія та Варшавський університет. 1906 р. К.Г. Воблий почав викладацьку діяльність у Київському університеті Св. Володимира, наступного року він був залучений до заснування Київського Комерційного інституту, зарекомендувавши себе як здібний науковець і талановитий викладач.

З утворенням УАН розпочалася нова сторінка життя Костянтина Григоровича Воблого. 17 травня 1919 р. на Спільному зібранні Академії шляхом таємного голосування вченого було обрано дійсним членом по кафедрі економіки торгівлі й промисловості, яка входила до Соціально-економічного відділу. Того ж року його було обрано директором Інституту для вивчення економічної кон'юнктури та народного господарства. Цей інститут займався дослідженням історії народного господарства України, зокрема кам'яновугільної промисловості, а також вивченням статистичних матеріалів з історії розвитку цукрової промисловості України.

У 1920 р. до новоствореного Таврійського університету, який очолив академік В.І. Вернадський, було запрошено групу видатних вчених, серед них і академіка К.Г. Воблого. Кримський період життя викладачів університету задокументовано в щоденнику В.І. Вернадського [2]. Восени того ж року радянські війська зайняли півострів. Військово-революційний комітет почав здійснювати перебудову Таврійського університету. Ревком Криму проводив перевірку лояльності викладачів щодо радянської влади, унаслідок «чисток» в університеті майже не лишилося запрошених професорів і доцентів.

З щоденників В.І. Вернадського відомо, що наприкінці листопада 1920 р. почалися арешти викладачів університету. 26 листопада 1920 р. В.І. Вернадський занотував: «У зв'язку з арештом Воблого, Штромберга, Іванова, Коршуна... сьогодні був два рази у начальника 4-ї армії... Заходи прийняті. Будуть звільнені. Завтра або на ранок післязавтра...» У його щоденникових записах від 29 листопада знаходимо інформацію про те, що К. Воблого та М. Іванова відпустили під розписку

[2, с.114]. Нині, за браком джерел, важко робити висновок про головний привід для звільнення вчених. Можемо припустити, що все ж таки позиція академіка В.І. Вернадського.

В.І. Вернадський та інші відомі вчені не сприйняли більшовицьку владу. У свою чергу більшовицька реформа Таврійського університету зробила «переїзд» академіків фактично «висланням» їх з півострова. Керівництво Академії наук турбувалося про долю вчених. В ІР НБУВ зберігається листування між керівництвом Академії наук та радянською владою. 22 листопада 1920 р. загальні збори УАН вирішили: «Зважаючи на те, що Сімферополь, де перебувають академіки В.І. Вернадський та К.Г. Воблий, тепер знаходиться в руках радянської влади, постановлено: вдатися до Сімферопольського університету і до всіх відповідних радянських властей у Сімферополі з проханням, нехай вони дадуть змогу згаданим двом дійсним членам Української Академії наук якнайшвидше повернутися до Києва, де їхня відсутність дуже зле відбивається на праці тих інституцій, якими вони завідують» [7, арк.1].

К.Г. Воблий перебував у Таврійському університеті недовго, де відчув на собі «знайомство» з радянською владою. Він стояв осторонь політичної боротьби, займався переважно педагогічними питаннями і вирішив бути більш обережним у своїх методах дослідження та наукових висновках. Після повернення до Києва К.Г. Воблий зосередився на науково-організаційній діяльності в УАН. Працював у III-му Соціально-економічному відділі в складі Комісії для вивчення природних багатств України, був одним із організаторів Всеукраїнського з'їзду з вивчення продуктивних сил і народного господарства України та брав участь у роботі Товариства економістів як голова кооперативної секції. Він співпрацював з такими відомими вченими як Л.М. Яснопольський, Р.М. Оржецький, М.В. Птуха, П.А. Тутковський, А.С. Синявський, М.П. Василенко та ін.

У 1925 р. вченому вдалося організувати Семінар для вивчення народного господарства України та залучити до наукової роботи молодих дослідників. Завданням Семінару було дослідження історії цукробурякової промисловості, розвитку текстильної та нафтової галузі України. Так, дослідники О.А. Плевако, С.І. Підгаєць та С.М. Цейтлін під керівництвом К.Г. Воблого опрацювали архівні джерела з історії розвитку цукробурякової промисловості в українських губерніях колишньої Російської імперії. Учень академіка К.Г. Воблого економіст О.А. Плевако опублікував статистичні дані щодо потужності цукрових підпри-

ємств середини XIX ст. Він ретельно вивчив дані обліку цукроварень, згідно з якими найбільше цукру було вироблено на підприємствах Наддніпрянської України [16]. Зауважимо, цей що вчений належав до кола молодих вчених, які у своїх наукових дослідженнях, наполягали на вивченні української економічної історії окремо від російської. О.А. Плевако планував написати історію цукрової промисловості в українських губерніях, але це не було здійснене. У 1928 р. його було звинувачено у контрреволюції та вислано з України до Сибіру [24].

Навесні 1927 р. при Соціально-економічному відділі було створено Комісію для вивчення народного господарства України, яку очолив К.Г. Воблий. Роботу Комісії він спрямував у двох напрямках: 1) аналіз у розвитку методології дослідження народного господарства; 2) дослідження стану і перспектив розвитку галузей народного господарства України. У 1927-1929 рр. Комісія з питань вивчення народного господарства активно співпрацювала з Комісією для вивчення продуктивних сил України, яку очолював академік Л.М. Яснопольський. Науковці обох комісій розробляли програму дослідження «Проблеми Правобережжя», а саме: шляхи використання енергії річок, реконструкцію і взаємодію сільського господарства та сільськогосподарської промисловості, розвиток обробної та видобувної промисловості, соціально-культурне будівництво і розвиток народного господарства [20].

З 1928 по 1930 рр. К.Г. Воблий був віце-президентом ВУАН. Він очолював так званий «історичний напрямок» економічної думки в Україні, започаткувавши систематичну переоцінку існуючих позицій в російській економічній думці, де українські землі трактувалися як «окраїна» Російської імперії. На його думку, Україна являла собою єдиний народногосподарський комплекс та мала власні шляхи розвитку. Така ініціатива українських вчених-економістів, серед яких не було членів комуністичної партії, не подобалася радянській владі.

Наприкінці 1920-х рр. становище ВУАН суттєво погіршилося. Радянський уряд і партія чимраз більше звертали увагу на діяльність учених, змінився партійний контроль над її виданнями та тематикою. Частина наукових установ академії було ліквідовано або переорієнтовано у дослідженнях. Послідовний і твердий у своєму несприйнятті радянської влади С.О. Єфремов у щоденнику чітко зафіксував, коли розпочалося чергове посилення репресій проти української інтелігенції, зокрема проти вчених академії наук [6].

У 1930 р. відбувся гучний процес над членами Спілки Визволення України (СВУ), до якої було притягнуто академіків С.О. Єфремова та М.Є. Слабченка. Постраждали також сотні співробітників Академії наук, яких було звільнено з посад, а деяких і заслано. У своїх спогадах Н.Д. Полонська-Василенко наголосила, що процес СВУ був переломним моментом в історії Української академії наук – життя її різко поділилося на дві доби: до процесу СВУ і після нього [18].

Сьогодні всім відомо, що справа СВУ – це був сфабрикований політичний судовий процес, оскільки такої організації не існувало. Історик Н.Д. Полонська-Василенко в нарисі про Українську академію наук описала ці події так: «В дискусії брали участь співробітники Академії наук: вони засуджували «стару» Академію, відзначали її негативні риси – боротьбу між академіками та їх прихильниками... Різко виділяється на цьому тлі могильників старої Академії з її традиціями спокійний, як завжди, голос віце-президента ВУАН академіка К.Г. Воблого. Він підкреслив, що СВУ не поклато плями на всю Академію, бо не більше 3-4 осіб брали в ній участь... Академія Наук робила свою роботу, дуже цінну роботу, і її оцінить історія і суспільство. Звичайно, в нашій роботі – тих, хто працює в Академії давно, – дуже багато хиб і вад... але, хто не має їх» [18, с. 75.]. К.Г. Воблий мав відвагу відверто стати на захист працівників академії. В часи загостреної боротьби, залякування населення, безперечно, це був мужній вчинок вченого.

Після справи СВУ, на думку партійних діячів, К.Г. Воблий уперто і послідовно протистояв комуністичній лінії в усій практичній роботі в Президії академії наук. Протоколи партійної фракції ВУАН зафіксували, за якими академіками партійне керівництво мало пильнувати: «Ідеологічну боротьбу потрібно вести в спосіб тематичної проробки концепцій чи окремих поглядів вчених. Найближчим часом слід зосередити увагу на критиці таких осіб: Петерц, Птуха, Василенко, Грушевський і його школа, Воблий. Окремо проробити особливо академіка Кримського» [23, арк. 33].

Сучасна дослідниця Л.В. Матвєєва ввела до наукового обігу проект таємної постанови Ради народних комісарів УРСР і Центрального Комітету КП(б)У «Про стан і роботу Всеукраїнської академії наук» (від 22.09.1933 р.), у якому наголошувалось, що в Академії скупчилися особи ворожих партій: прихильники великодержавного шовініста К.Г. Воблого, прибічники українського фашизму – грушев'янці, академік А.Ю. Кримський. Водночас у постанові містилася пропозиція політ-

бюро про позбавлення К.Г. Воблого і А.Ю. Кримського звання академіків «як активних класових ворогів, лідерів націоналістичних угруповань, які блокувалися в академії на загальній антирадянській платформі». Відомо, що А.Ю. Кримський до кінця життя залишався академіком, але у 1941 р. його було заарештовано та ув'язнено за антирадянську діяльність [1, с.91]. Кар'єра академіка К.Г. Воблого за радянської влади на позір була благополучною, але партійне керівництво постійно стежило за діяльністю вченого. «Центральною фігурою, що навколо неї тепер концентруються класово-ворожі елементи в Академії, є академік Воблий, – записано в протоколі партійної фракції ВУАН від 17 червня 1933 р., – його наукова робота має явно ворожий, буржуазно апологетичний, великодержавницький характер. До групи Воблого належать академіки Яснопольський, Василенко та деякі наукові співробітники (Романовський, Кристер, Боваленко)» [22, арк.66].

Критику на роботи К.Г. Воблого можна було знайти в усіх українських часописах, особливо в газеті «За Радянську Академію», як-от: «...академік К.Г. Воблий служив буржуазії вірою і правдою, бо його наукова зброя (а він економіст та історик) агітувала, виховувала в дусі непорушності капіталізму, служить буржуазії і зараз, оскільки його праці (правда, в прихованому вигляді) показують осячлі вуха ідеалізму, еклектизму і апологетики... Хто по наш бік барикади, але з ворожим, буржуазним світоглядом – той тримає ніж за пазухом» [4, с.3].

Як зазначає М.І. Шпиталь, для усвідомлення характеру і нібито тяжкості «провин», які стали підставою для погромної критики академіків М.В. Птухи, К.Г. Воблого, Л.М. Яснопольського та багатьох інших учених з боку наркома освіти В.П. Затонського на січневій сесії ВУАН (1934 р.), необхідно враховувати, що сесія відбувалася в обстановці потужного нагнітання масового психозу, який супроводжувався загостренням класової боротьби. До своїх висновків вона опублікувала звіт «Роль наукової продукції Економциклу ВУАН в системі науково-дослідних установ УСРР та СРСР», в якому зроблено спробу дати узагальнену оцінку діяльності історичного та економічного відділів ВУАН [27]. На думку партійних діячів, науково-дослідна робота вчених-економістів не відповідала планам соціалістичного будівництва, базувалася на засадах буржуазної методології та висвітлювала питання радянської економіки в дусі буржуазної науки, прислужувалась не соціалістичному будівництву, а озброювала ворогів соціалістичного будівництва [26, с. 251].

У фонді К.Г. Воблого зберігається машинопис його промови з самокритики наукових праць. Записи, по суті є його поясненнями своєї позиції у зв'язку зі звинуваченнями у «відстороненні від планового соціалістичного будівництва». К.Г. Воблий писав: «Моє наукове життя пройшло в невинній плановій роботі. Зрозуміло, можна знайти в мене багато хиб. Дуже буду радий, коли економісти будуть теоретиками, дадуть схему, яку я не спроможуся дати. Я буду вітати, допомагати, але я веду свою невеличку роботу і невинно веду її 35 років» [10, арк. 16]. У своїх спогадах вчений писав, що 1930-1931 рр. – це період широко розгорнутої критики і самокритики в Академії наук. Було проведено низку дискусій і доповідей, у яких ґрунтовно розглядалися буржуазні наукові школи, обговорювалася науковий доробок працівників академії. У цій ідеологічній боротьбі на початку другого десятиріччя існування вищої наукової інституції важливу роль відігравала нова в стінах ВУАН організація, якої раніше не було – партосередок КП(б)У [10].

Зауважимо, що М.В. Птуха також був змушений виступати з подібною доповіддю – в його архівному фонді зберігається машинопис промови з приводу критики й самокритики» [27]. У 1938 р. М.В. Птуху було заарештовано, а через два роки, у зв'язку з безпідставністю обвинувачень, його випустили на свободу. Інститут демографії, який очолював академік, припинив своє існування. М. В. Птуха працював завідувачем відділу статистики в Інституті економіки АН УРСР.

Л.М. Яснопольський у 1931 р. переїхав до Москви, де працював в науково-дослідних інститутах. З 1937р. до 1942 рр. – репресований, перебував

у в'язницях і таборах. Від 1943 р. реабілітований, згодом повернувся до Києва та працював науковим співробітником Інституту економіки АН УРСР [5].

К.Г. Воблому вдалося вберегтися від можливого жорсткого повороту долі. Він не тільки залишився живим, але й продовжував працювати, на відміну від низки багатьох інших академіків. На нашу думку, рятівними для нього були дві обставини: по-перше, він не займався активною політичною діяльністю в минулому; по-друге, його науковий авторитет був настільки високим, що радянська влада не наважилася піддати його репресіям. Як записано в автобіографії академіка, він мав декілька пропозицій переїхати працювати за кордон, але залишився в Україні. К. Г. Воблий вважав, що оскільки народ надав йому можливість отримати освіту, то треба працювати на благо цього народу [8]. Костянтину Григоровичу довіряли державні посади, хоча він навіть не був комуністом. З ініціативи К. Г. Воблого в Академії наук у 1939 р. було створено сектор економічної географії. У 1942 р. його було обрано директором Інституту економіки та членом Вченої ради Відділу суспільних наук Академії наук УРСР.

Таким чином, можна стверджувати, що вчений зробив вагомий внесок у становлення української економічної думки. Костянтин Григорович, як і багато інших вчених, був вимушений свої наукові задуми підпорядкувати вимогам радянської влади, виступати із самокритичними доповідями, критично оцінюючи свій доробок. Під «тиском» він сприйняв радянську владу, напевно, це обумовлювалося простим бажанням уникнути репресій та зберегти більш-менш нормальні можливості для наукової роботи.

Джерела та література

1. Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості / Відп. ред. О.Д. Василюк та ін. – К.: Стило, 2006. – 563 с.
2. Вернадский В. И. Дневники, 1917 - 1921 / Сост. С. Н. Киржаев и др. – К.: Наукова думка, 1997. – 326 с.
3. Вернигора Л. К. Г. Воблий – видатний український вчений-економіст (до 130-ї річниці від Дня народження) / Л. Вернигора // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – Вип. 86/87. – К., 2006. – С. 60-62.
4. Воблий К. Г. Які завдання стоять перед ВУАН за реконструктивної доби / К. Г. Воблий // За радянську академію. – 1931. – № 9. – С.3.
5. Гриценко І. С. Юридичний факультет Університету Святого Володимира, 1834—1920 / І. С. Гриценко, В. А. Короткий. – К.: Либідь, 2009. — 256 с.
6. Єфремов С. Щоденники 1923 - 1929. – К.: Рада, 1997. – 848 с.
7. Інститут Рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України. – Ф. 1, А.Ю. Кримський – спр. 26185 «Протокол к материалам заседаний АН УССР» – 1 арк.
8. Інститут Рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України. – Ф. 38, К. Г. Воблий. – спр. 4 «Автобіографія» – 17 арк.
9. Там само, спр. 21 «Історія Академії наук УРСР» – 29 арк.
10. Там само, спр. 163 «Пояснення з приводу критичних зауважень на роботи К. Г. Воблого» – 19 арк.
11. Костянтин Григорович Воблий / Вступ. стаття Д. Ф. Вірника, І. А. Кугукала: Бібліографія / Склад О. Г. Ровнер. – К.: Наук. думка, 1968. – с. 3-4.

12. Матвеева Л. В. Нариси з історії Всеукраїнської Академії наук. – К.: 2003. – С. 141.
13. Матвієнко В.М. Науково-організаційна діяльність академіка К.Г. Воблого / В. М. Матвієнко // Вісник Київського університету. Географія. – К.: РВЦ «Київський університет», 1999. – Вип. 44. – С. 49-50.
14. Матвієнко В.М. Теоретичні аспекти української економічної і соціальної географії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / В. М. Матвієнко. – К., 2000. – 20 с.
15. Небрат В.В. Історико-економічні дослідження в Інституті економіки АН УРСР / В.В. Небрат // Історія народного господарства та економічної думки України Вип. 49. – К.: 2016 – С. 9-26.
16. Плевако О. З матеріалів до історії цукробурякової промисловості на Україні / О. Плевако // Праці Семінару для виучування народного господарства / За ред. К. Г. Воблого. Вип. 2. – К.: 1927. – С. 186-251.
17. Пістун М.Д. Костянтин Григорович Воблий – видатний український економіко-географ / М. Д. Пістун. – К.: ВИД, 2006. – 34 с.
18. Полонська-Василенко Н. Д. Українська Академія Наук: Нарис історії / Н. Д. Полонська-Василенко. – К.: Наук. думка, 1993. – С. 75.
19. Полонська –Василенко Н. Спогади / Н. Полонська –Василенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 591 с.
20. Праці комісії для виучування народного господарства України / За ред. К. Г. Воблого. Вип. 2. – К.: 1928. – 272 с.
21. Романюк Н. Й. Наукова школа Костянтина Воблого: до 140-річчя з Дня народження вченого / Н.Й. Романюк // Історія науки і біографістики. – 2016. – № 1 – Режим доступу <http://inb.dnsgb.com.ua/2016-1/14.pdf>
22. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. – Оп. 6. – спр.308 «Матеріали к протоколам засіданий Политбюро ЦК КП(б)Украины. – 161 арк.
23. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. – Оп. 20. – спр.4194 «Протокол № 5 засідання партійної фракції ВУАН». – 80 арк.
24. Чабан. М. Економіст та письменник Олександр Плевако / М. Чабан // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2009 рік: Бібліогр. видання / Упоряд. І. Голуб. – Дніпропетровськ: ДОНУБ, 2008. – С. 115-117.
25. Швидько Г. К. Орільський талант / Г.К. Швидько // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2002 рік: Бібліогр. покажчик / Упоряд. І. Голуб. – Дніпропетровськ: ДОНУБ, 2001. – С. 122-126.
26. Швидько Г. К. Нелегкий шлях до вершин науки // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2011 рік – І півріччя: Бібліогр. видання. У 2-х ч. Ч. І. / Упоряд. І. Голуб. – Дніпропетровськ: ДОНУБ, 2001. – С. 140-143.
27. Шпиталь М. До наукової біографії академіка Української академії наук М.В. Птухи (1984-1961) / М. Шпиталь // Демографія та соціальна економіка. 2014. – № 2 – С. 247-251.